

Position Paper voor het BuHaOS rondetafelgesprek over de Internationale Klimaatstrategie

Gepresenteerd door Prof. Dr. M.K. (Maarten) van Aalst: voorheen directeur Rode Kruis Rode Halve Maan Klimaatcentrum, hoogleraar Klimaat en Rampen aan de Universiteit Twente en sinds 1 februari Hoofd directeur van het KNMI.

Dit document is opgesteld door het Nederlandse Rode Kruis en het Rode Kruis Rode Halve Maan Klimaatcentrum. De presentatie weerspiegelt ook de wetenschappelijke input van het KNMI en het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), en richt zich vooral op zorgen en prioriteiten m.b.t. de aanpak van de klimaatcrisis vanuit humanitair perspectief.

Inleiding

De Internationale Klimaatstrategie benadrukt de noodzaak van gelijktijdige actie op het gebied van mitigatie (vermindering van de uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer) en adaptatie (vermindering van de negatieve gevolgen van klimaatverandering door het versterken van de weerbaarheid en het benutten van nieuwe kansen voor duurzame ontwikkeling). De Internationale Klimaatstrategie erkent terecht dat klimaatverandering centraal staat in internationale betrekkingen en ontwikkelingssamenwerking. We leven immers in een zeer instabiele wereld met tal van onderling samenhangende en elkaar versterkende risico's, met grote humanitaire gevolgen. Als humanitaire organisatie maken wij ons grote zorgen over de huidige gevolgen van klimaatverandering voor gemeenschappen wereldwijd en over de groeiende humanitaire noden waarmee wij worden geconfronteerd.

Geef prioriteit aan de meest kwetsbaren

Data van het Rode Kruis en het IPCC laten zien dat de armste en meest kwetsbare mensen onevenredig zwaar worden getroffen door klimaatgerelateerde rampen en crises. Uit het [World Disasters Report](#) (Rode Kruis, 2020), en het [IPCC 6th Assessment Report](#) (IPCC Working Group II, 2022) blijkt dat klimaatverandering nu al bijdraagt aan humanitaire rampen. Deze humanitaire noden worden vergroot door geopolitieke instabiliteit en conflicten, voedselschaarste en de energiecrisis. Uit analyse van het Rode Kruis blijkt dat tegen 2050 mogelijk 200 miljoen mensen per jaar internationale humanitaire hulp nodig hebben als gevolg van klimaatgerelateerde rampen; dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van nu. Ambitieuze emissiereductie voorkomt nog veel ergere gevolgen in de verdere toekomst, maar zal schade aan levens, levensonderhoud, huizen en infrastructuur niet volledig voorkomen. Daarom is het essentieel om de ambitie op het gebied van mitigatie maar ook adaptatie te verhogen, en ons voor te bereiden op de toenemende gevolgen, met prioriteit aan kwetsbare landen en gemeenschappen.

Klimaatadaptatie met de grootste impact: 3 strategieën

1. Zet kennis over weer en klimaat om in actie ("early warning and early action")

Maatregelen voorafgaand aan een ramp zijn vaak veel goedkoper en effectiever dan noodhulp achteraf. Dit geldt niet alleen voor structurele risicoreductie (zoals onze deltawerken, die in veel ontwikkelingslanden te kostbaar zijn) maar ook voor snelle maatregelen op basis van waarschuwingen op kortere termijn (zoals onze code geel, oranje en rood bij extreem weer). In de afgelopen tien jaar zijn er daarom humanitaire financieringssystemen ontwikkeld die anticiperen, in plaats van reageren, op natuurgeweld. Op basis van weersvoorspellingen komt financiering beschikbaar om vóóraf maatregelen te treffen om de gevolgen van de ramp te verminderen. Dit kan bijvoorbeeld door rechtstreeks geld te verstrekken aan kwetsbare groepen die waarschijnlijk door een voorspelde overstroming getroffen zullen worden. Met de informatie én de middelen kunnen ze dan ruim vóór een overstroming familie en vee evacueren en eerder voedsel en water kopen, in plaats van het risico te lopen alles te verliezen en zo voor langere tijd afhankelijk te worden van noodhulp. Het Rode Kruis verwelkomt de Nederlandse inzet op het gebied van rampenparaatheid en waarschuwingssystemen (*early warning*), inclusief vooraf afgesproken financiering voor vroegtijdige maatregelen. Wij benadrukken dat het essentieel is dat investeringen in waarschuwingssystemen gecombineerd worden met het versterken van de capaciteit en financiering om die waarschuwingen ook te gebruiken (*early action*). Zulke systemen moeten mét en dóór de

gemeenschappen worden ontwikkeld en de middelen moeten dienovereenkomstig naar het lokale niveau vloeien. Binnen deze kaders heeft het Nederlandse Rode Kruis, in de aanloop naar de Waterconferentie van de VN, in samenwerking met het Rode Kruis Rode Halve Maan Klimaatcentrum, de IFRC, UNDRR en WMO, het voortouw genomen bij de ontwikkeling van een voorstel voor het ministerie van Buitenlandse Zaken, voor een lokaal geleide aanpak (*locally led approach*) om waarschuwingssystemen te verbeteren (“from satellites to sandbags”) en tegelijkertijd risico’s ook structureel te verminderen.

2. Vergroot de toegankelijkheid van klimaatfinanciering op lokaal niveau

Het Rode Kruis verwelkomt de ambitie in de Internationale Klimaatstrategie om klimaatfinanciering te verhogen, adaptatiefinanciering te verdubbelen en de helft van de klimaatfinanciering aan klimaatadaptatie te blijven toewijzen. Aangezien de armsten en meest kwetsbaren het minst aan het probleem hebben bijgedragen, maar het meest lijden onder de gevolgen van klimaatverandering, is het essentieel om hen in staat te stellen zich beter voor te bereiden en de risico's waarmee zij worden geconfronteerd beter te beheersen.

Er bestaat internationale overeenstemming over het feit dat lokaal geleide, inclusieve en participatieve benaderingen cruciale onderdelen zijn van effectieve adaptatie en mitigatie. Toch is planning en uitvoering van bovenaf (*top-down*) nog steeds de norm. Lokale maatschappelijke organisaties, autoriteiten en gemeenschappen beschikken vaak niet over de beslissingsbevoegdheid en de financiële middelen om acties te beïnvloeden of te leiden. Nieuwe en aanvullende adaptatiefinanciering zou dan ook vooral terecht moeten komen bij activiteiten die door betrokkenen op lokaal niveau worden geïdentificeerd en uitgevoerd. Daarbij waarschuwen wij voor een focus op investeringen in de meest “rendabele” projecten. Sommige van de armste en meest kwetsbare mensen hebben niet alleen te maken met stijgende klimaatrisico’s, maar ook met conflicten, kwetsbaarheid en instabiliteit. Een focus op “leverage” of “rate of return” brengt het risico met zich mee dat er geen steun wordt verleend aan de meest kwetsbare contexten, waar investeringen juist het hardst nodig zijn. Als we adaptatie echt willen ondersteunen waar de behoeften het grootst zijn, moeten we ons richten op het versterken van de weerbaarheid van de individuen en gemeenschappen die te vaak in de steek worden gelaten.

3. Isoleer klimaatverandering niet van andere problemen

De meeste financiering voor adaptatiemaatregelen is gefragmenteerd, kleinschalig en sectorspecifiek. Deze financiering is bovendien ontworpen voor de huidige gevolgen of risico's op de korte termijn, en houdt onvoldoende rekening met wat nodig is om gemeenschappen te helpen zich op middellange én lange termijn aan te passen. Wij moedigen het ministerie daarom aan om maatregelen te steunen die de risico's op de korte, middellange en lange termijn verminderen, waarbij rekenschap wordt gegeven van de samenhang tussen de financieringsstromen voor klimaat, ontwikkeling en humanitaire hulp.

De gevolgen van klimaatverandering worden versterkt door andere crises. Dit heeft tot gevolg dat er niet één pasklare oplossing bestaat die zich alleen richt op het veranderende klimaat. Denk bijvoorbeeld aan de voedselcrisis in Afrika. Veel landen zijn getroffen, ondervoeding is wijdverbreid en velen dreigen te verhongeren. De gevolgen van de droogte kunnen niet los worden gezien van de vele andere factoren die het lijden verergeren. In Somalië bijvoorbeeld, waarover de commissie BuHaOS over anderhalve week een briefing zal ontvangen van de secretaris-generaal van de Somalische Rode Halve Maan, is er sprake van een opeenstapeling van ernstige opeenvolgende droogtes, de economische gevolgen van covid-19, interne conflicten en het conflict in Oekraïne, dat de internationale markten voor tarwe en meststoffen heeft verstoord. Daaronder lijden vooral de armste en meest kwetsbare mensen. Deze gebeurtenissen creëren, verergeren en bestendigen hun kwetsbaarheid. Daarom moeten adaptatiemaatregelen passen bij zowel de korte termijn (noodhulp) als de middellange en lange termijn.

Tot slot

De wetenschap is overduidelijk: *“Climate change is a threat to human well-being and planetary health. Any further delay in concerted anticipatory global action on adaptation and mitigation will miss a brief and rapidly closing window of opportunity to secure a liveable and sustainable future for all”* (IPCC, 2022). Wij dringen er daarom bij u op aan de uitstoot van broeikasgassen verder te verminderen, maar vooral ook te investeren in beter risicomanagement, van korte-termijn waarschuwingen tot lange-termijn adaptatie, met nadruk op handelingsperspectief voor lokale actoren in de meest kwetsbare gebieden.